

SZEGED

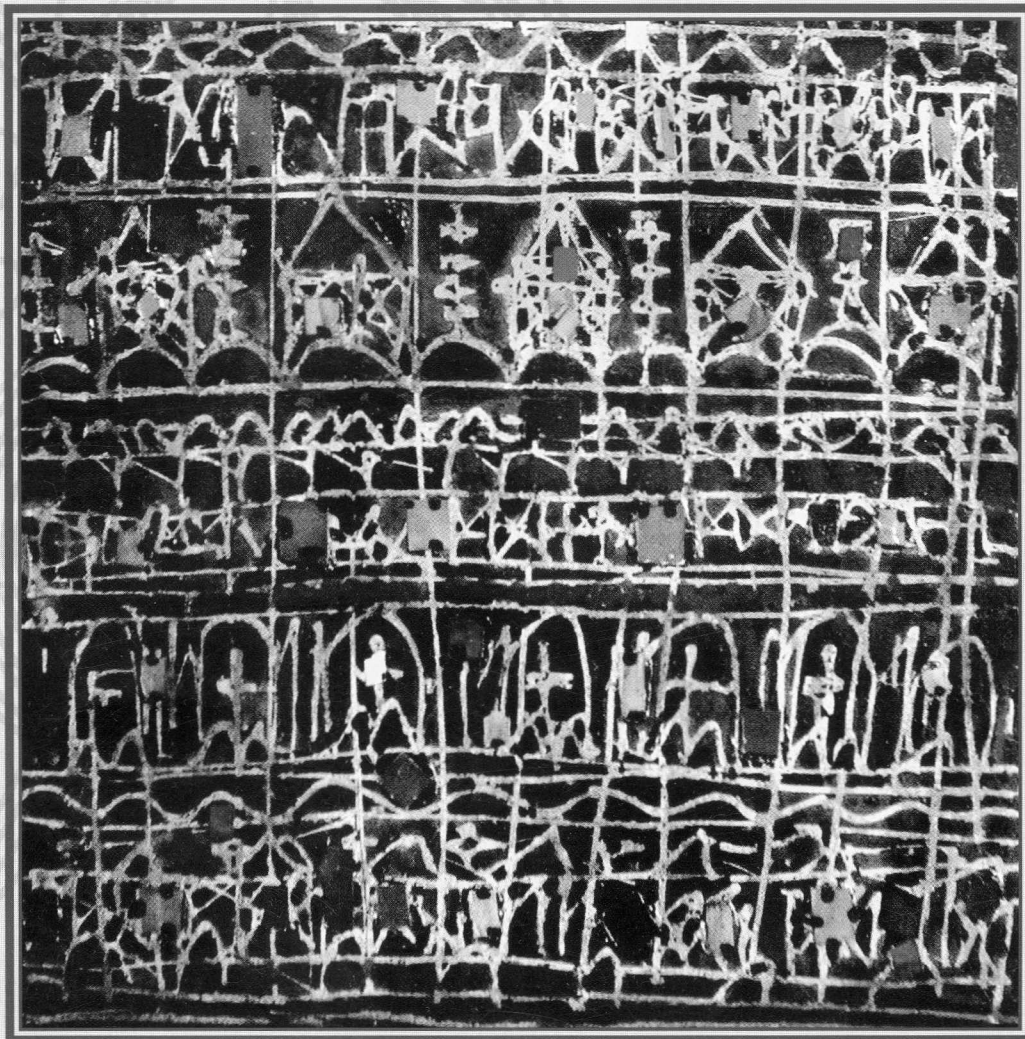
A Város folyóirata

21. évfolyam 5. szám

2009. május

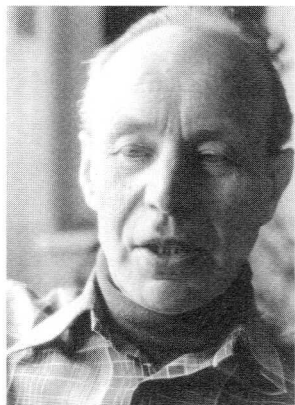
A TARTALOMBÓL:

ELISMERÉSEK SZEGED NAPJÁN
FISCHER ERNŐ EMLÉKEZETE
SZEGEDI KABARÉTÖRTÉNET
BÚCSÚ RÉTI CSABÁTÓL

Művészeti-metamorfózisok

FISCHER ERNŐ EMLÉKEZETE

FISCHER ERNŐ
1914-2002

A Szegedi Tudományegyetem Juhász Gyula Pedagógusképző Kar (SZTE JGYPK) Rajz – Művészettörténet Tanszék fennállásának 60., valamint Fischer Ernő nyugdíjba vonulásának 35. évfordulója alkalmából „Művészet és pedagógia Fischer Ernő életművében” címmel konferenciát és kiállítást rendezett 2009. április 9. május 3. között az SZTE JGYPK tanszéki galériájában.

Fischer Ernő a Szegedi Tanárképző Főiskola Rajz – Művészettörténet Tanszéken 1959-től tanárként, 1963-tól 1974-ig nyugdíjba vonulásáig tanszékvezetőként végezte pedagógiai tevékenységét; a SZTE Professor Emeritusa; a szegedi SZÖG-ART Művészeti Egyesület alapító tagja. Fischer Ernő 1914. július 18-án Losoncon született, rajz-művészeti tanulmányait a Prágai Rajztanárképző Főiskolán, majd a Budapesti Képzőművészeti Főiskolán folytatta, ahol a háborús évek miatti megszakítást követően 1949-ben szerzett diplomát. 1950-es évektől Népművelési Intézet Képzőművészeti Osztályt vezette. Nevéhez kötődik többek között a Művészet kiskönyvtára sorozat elindítása, valamint a Tokaji Művésztelep létrehozása. Elhunyt 2002. október 9-én Budapesten. Halálát követően az életmű feldolgozására, valamint az életmű méltó helyre illesztésére a magyar és egyetemes képzőművészetben a család Alapítványt hozott létre. Az Alapítvány 2004. óta folytatja tevékenységét a benne tömörülő tanítványok, művészeti szakemberek és a SZTE JGYPK Rajz – Művészettörténet Tanszékét képviselők segítségével.

Fischer Ernő halálát követően eddig négy reprezentatív kiállítás mutatta be az életmű fő alkotásait. Ebből kiemelkedő jelentőségű a 2007. végi szegedi Regionális Összművészeti Központban (REÖK) megrendezett kiállítás volt a művész halálának 5. évfordulója alkalmából, amelyet megelőzőt a művész mellszobrának (alkotója Farkas Pál, szobrászművész, tanítvány) felavatása a SZTE Fischer teremben. A REÖK-ben megrendezett kiállításon az ismert Fischer alkotásokon kívül néhány, addig még be nem mutatott grafika is helyet kapott. Ezeknek a sikere, valamint az a szándék, hogy Fischer Ernő életműve (becslések szerint mintegy 1000, nagyrészt magángyűjteményekben illetve külföldön lévő műalkotás) ne korlátozódjon pusztán mintegy 150-200 rendszeresen bemutatásra kerülő műre, hozta létre a mostani szegedi kiállítást. Ezt megelőzően majd húsz évvel ezelőtt a Budaörsi Műhelyben szűk szakmai közönség előtt megtartott diavetítéses előadásorozat és ezek alapján 1991 és 92-ben két kiállítás, Fischer Ernő aktív közreműködésével mutatott rá a művészi alkotómunka-folyamatban a vázlatok, műhelymunkák jelentőségére, szerepére. Ez adta az ötletet, hogy az Alapítvány az életművet végigkísérő rajzok, vázlatok és műhelymunkák eddig feldolgozott reprezentánsait bemutassa a művész eredeti elgondolását megtartva, a SZTE JGYPK Rajz – Művészettörténet Tanszék tanárai, hallgatói és az érdeklődők számára. Bízva abban, hogy a vázlat és a mű kapcsolata, illetve a hetven évet átfogó kronologikus áttekintés, mélyebben feltárja Fischer Ernő munkásságát, felkelti az érdeklődést a fiatal művészettörténészek körében, hogy akár

kutatási témának válasszák. A konferencia és kiállítás tervét a SZTE élénk érdeklődéssel befogadta. A tervet a Nemzeti Civil Alapprogram és a SZÖG-ART is megtámogathatónak találta.

Az Alföldi László, tanítvány és kurátor által rendezett kiállítás az SZTE JGYPK teljes galéria területén mintegy 190 alkotást mutatott be! Az alsó szinten az egészen korai rajzi próbálkozásokat, a főiskolai tanulmányokat, a különböző művésztelepeken (Badacsonytomaj, Szigliget, Tokaj, Sopron) készült rajzokat, az ötvenes években alkotott első absztrakt átírási kísérleteket, a festői pályára való felkészülést, a látvány utáni leképzést, a szakmai tudás megszerzését, különféle technikák elsajátítását és a képi élmények összegyűjtését foglalta magában.

A kiállítás felső szintjén, megtartva a földszinten elindított időbeli kibontakozás egymásutánosságát, a hangsúly áttevődött az életmű szempontjából legfontosabb témákat tartalmazó művek bemutatására a hozzá készült vázlatok kíséretében. A katedrálisok és a városképek (Prága, Velence, Budapest) a képi szerkesztés jó példái, de egyben láttatható általuk a különböző motívumok megragadása és a konkrét látványtól elszakadó szabad asszociációra épülő festői világ felépítése. A figurális képek sorát a görög mitológiából származó Achilles és Hektor, Niké, Orfeusz és Eurüdiké követte, majd a keresztény festészet témái: az Angyali üdvözlés, Pietá, Golgota, Mennybemenetel, Christos Pantocrator, korpuszok és a hozzájuk készült vázlatok reprezentálták. A műhelymunkák betekintést adtak a művé válás folyamatába és feltárták azokat az analitikus tech-

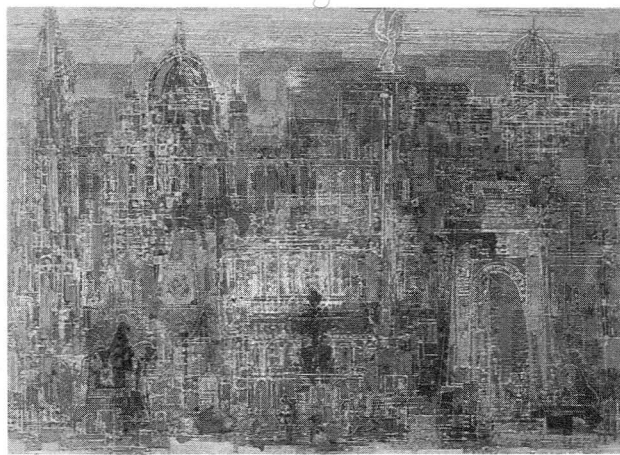

nikai próbálkozásokat, amelyek a kész képekben már csak szintetikus egységükben figyelhetők meg (az íróka használata, kollázs sajátos használata, lazúrozás, stb.)

A főiskola tulajdonában lévő 1997-ben festett *Archaikus mozgás* című kép és a festészet alapkérdéseit felvető időskori munkák azt a festői és világbéli szemléletváltozást mutatják, amely Fischer Ernő majd hetven évet átfogó életművében fellelhető. A kép keletkezésétől, a szimbolikus formaképzésen át, eljutott a keletkező kép felismerésének fordulatáig. Ez azt jelenti, hogy a festői alapra felhordott gesztusszerű letétől, az anyag fizikai törvényszerűségeiből adódó esztétikai véletlenszerűségekig, a vázlatszerűen egymásra rakódó rétegek kaotikus voltáig, mindent felhasználva alakul ki most már a keletkező mű sajátos képi története. Az *Archaikus mozgás* egy ilyen Golgota, ahol meghaladva az 1989-ben készült remekbe sikerült Golgota képet, és az itt kiállított Golgota képek szimbolikus formáját, létre jön a „metakép”, azaz a képről szóló kép. Ez egy autopoetikus rendszeren nyugvó, saját keletkezéstörténetét láttató és feltáró, önmagát legitimáló alkotás. Így a festői szabadság tekintetében a felismert szükségszerűségek helyébe, a felismert esetlegeségek kerülnek.

A kiállítás megnyitásának napján, 2009. április 9-én **konferencia** foglalkozott a „Művészet és pedagógia Fischer Ernő életművében” kérdéskörrel.

A konferenciát *Prof. Dr. Galambos Gábor* dékán, a konferencia fővédnöke nyitotta meg, megemlítve többek között, hogy olyan szerencsés, hogy két Fischer képpel (*Vitorlások*, *Szent György és a sárkány*) élhet együtt munkahelyén és a képekben minden nap új élményt talál, „Fischer képeibe bele kell merülni!” – mondta. A tanítványok (*Farkas Pál*: Egy diák visszaemlékezése, *Tandi Lajos*: Rend és káosz Fischer művészetében egy tanítvány szemében) személyes hangú emlékezései felvillantották a 60-s, 70-s évek főiskolai diákéletét, azt az „aranykort”, amikor a diák és a tanárok között közvetlen párbeszéd folyt, amikor a diákok nyomon követhették tanáraik alkotó művészetét nemcsak az éves kiállítások alapján. A személyes élmények közvetlen, nyílt hangulatú hozzászólásokat váltottak ki a résztvevőkből, amelyek tovább árnyalták, hogy abban az időben két „egyenszilárdságú”, személyes attitűdjükben, felkészültségükben igen eltérő, nagy léptékű művész tanított, alkotott a Rajz – Művészettörténet Tanszéken. Munkásságuk és egymással való kapcsolatuk, együttműködésük a mostani tanszék szempontjából fontos történeti adalék. Az előadók és a résztvevők egyetértettek

abban, hogy akkoriban a hivatalos ideológia szorítása kissé felengedett, ezáltal a két nagy formátumú művészember közvetítésével, felvilágosult, szabad gondolkodásuknak köszönhetően a diákság számára kitekintés nyílhatott a nagyvilágra. Mindkét mester a lét kérdéseire kereste a választ, Winkler László a görög mitológiából kiindulva, Fischer Ernő az alkotás folyamatából, a képen szerződő lehetőségekből indulva, a káoszról a rend felé! Hatottak egymásra!

Ezt követően *Sípos Endre* az alkotó folyamat lépései címmel tartott előadást, amelynek alapját Fischer Ernővel folytatott beszélgetése képezte előzetesen egyeztetett témák alapján. Az ismertett beszélgetés és művészi hitvallás kiindulópontjával Schelling művészetfilozófiáját¹ határozták meg. Ebben a kérdéskörben Fischer Ernő kifejtette, mit gondol arról, kell-e a művésznek filozofálni, melyek számára a német filozófia legfontosabb megállapításai, beszélt az alkotó munka lépéseiről, a képi kifejezési eszközökben rejlő szellemi tartalomról, a szimbolikus forma szellemiségéről. „A festő két világ határán él. Egyik az *érzékelte dolgok*, a másik pedig a *létrehozandó mű* képi világa. Az egyik világban háromdimenziós, perspektivikus térben mozgunk. A másik világban: egy síkba feszített *transzcendens* teret hozunk létre. Mindkét világnak adottak és megismerhetőek a törvényei. ... A valódi művészet a tiszta általánosságot, az *ideák világát*, a teljességet, a totalitást, az abszolútumot ragadja meg a *világszellem* támogatását élvezve. De nincs itt szó semmiféle kiválasztottságról, legfeljebb *elhivatottságról*. A festé-

zeti alkotó munka nem a korai kielégülés szintjére. A valódi gyümölcsöket sokáig kell érlelni. Elhivatottságtudat és türelem kell hozzá! ...Az igazgyöngy érlelése nem a mi feladatunk, de az *igazgyöngyre* nekünk kell *rátalálnunk*. Nem a vak véletlenek labirintusában, hanem *egyéni szellemi utakat* végigjárva... „²

Alföldi László előadásában a kiállítás-rendezés célkitűzésein keresztül tárta fel Fischer Ernő példa értékű állhatatos úton járását, művészi fejlődési stációit az utánzástól a szimbolikus formaképzésen át az absztrakcióig egy olyan korszakban, amely ezt a következetességet nem segítette, egyedül hagyta. „A kiállítás rendezési koncepciójával és az azt értelmező előadásommal szeretném felkelteni azoknak a fiataloknak a figyelmét, akik most indulnak a pályájukon és olyan fix pontot keresnek saját munkásságukhoz, amely megbízható alapot adhat további festői fejlődésükhöz, vagy művészettörténeti kutatásaikhoz. Mert látszólag ismert, de valójában teljes mélységében feltáratlan életmű előtt állunk, amely sok új felfedezést jelenthet a továbbkutatóknak és így a szélesebb közönségnek is.”- mondta.

Sinkó István előadásában Fischer Ernőt, a pedagógust mutatta be, aki a kérdve kifejtés (peripatetikus) módszer mestere volt. A nagy műveltségű ember, mint tanár a diák előtt gondolkodik és őt is erre készíti, nem ítélkezik. Szerette tanítványait. Módszerét saját magán kísérletezte ki. Módszere a megismerés - rávezetés - felismerés hármasan keresztül működött. Pedagógiájának központi kérdése a festői nyelvezet, a látás, a láttatás nyelvezete!

Filozofáló képzőművész, aki számára belső kötelezettség egész életen át tanulni. Minőség iránti elkötelezettsége az élet, a filozófia, a pedagógia és a festészet területén működött. Nem véletlenül adta utolsó életmű kiállításának alcímének az „emberség – pedagógia – művészet” mottót.

Nátyi Róbert, művészettörténész a reneszansz „pictor doctus”³ fogalmát idézte meg Fischer Ernő kapcsán, akit ő személyesen nem ismert. A művelt művész, akinek tanítványi kultusza volt, akinek humanista emberhez méltó és olvasott könyvére volt, aki teoretikusan megalapozta művészetét, évtizedeken keresztül készült a festésre. Natyi Róbert Philip Otto Rungat idézte: „Amikor a természetet valamilyen módon utánozzuk, vagy hozzá hasonló jelenséget kívánunk létrehozni, azon kell fáradoznunk, hogy a természet végtelen sok lehetőségében, mozgalmasságában felfedezzük és megkülönböztessük azokat az egyszerű alkotóelemeket, amelyekre ez a sokféleség felépül és hogy felfedezzük azt a rendet, vagy azt a ritmust, amelyben a dolgok mozognak és amely döntően meghatározza őket. Így talán sikerülhet a kezünkben lévő hasonló eszközökkel hasonló jelenségeket létrehozni, és a festmény olyanná válhat, mint saját erőnkkel véghez vitt második teremtés. Ez annál tökéletesebb lesz minél mélyebbre hatol a festő ...” A Nemzeti Tankönyvkiadó által kiadott Utánzástól a szimbolikus formaképzésig című könyvben „Fischer Ernő: A kép mint komplex modell”⁴ című értekezése, akár egy esztéta, vagy filozófus gondolkifejtése is lehetne! Fischer Ernő szellemi rendszere szisztematikus művészetet hozott létre, fejezte be előadását Natyi Róbert.

Szuromi Pál, művészettörténész Fischer Ernő életművének hivatott ismerője az életmű utolsó művészi időszakát „Végkifejletek” címmel foglalta

össze. Megállapításai közül a teljesség igénye nélkül néhány idézetet adunk közre:

„Fischer Ernő több, mint fél évszázados festői pályáját pedig nyilvánvaló, explicit módon átjárja a keresztény elkötelezettség, az idealista eszmeiség. Holott élete javát olyanféle korszakban kellett eltöltenie, amely kimondottan ellenségesen kezelte a vallásos mentalitást.... E tematikai, szellemi állhatatosságnak egyébként meg is lett az esztétikai, művészi hozománya. A csaknem ötven évesen startoló Fischer Ernő már a hatvanas, hetvenes esztendőkhöz úgy jelenik meg előttünk, mint egy szuverén hangvételő, lírai expresszionista mester. Akinek felfogása legfőképp Bartha László és Eigel István szellemiségéhez fogható. S aki máskülönben a vizuális kultúra mindenese is. Mint tudjuk: hosszú éveig tanít a szegedi Rajz Tanszéken, mellette

művésztelepeket vezet, előadásokat tart, tárlatokat szervez. Akár egy fáradhatatlan, megszállott egyéniség. Más kérdés, hogy a dogmatikus kultúrpolitika ilyenképp sem respektálja igazán ezt a szorgos, sokoldalú és kiugró kvalitású alkotó embert.”

„...lényegében egy etikus, hagyományőrző modern mesterrel van dolgunk. Aki hitevesztett, anyagi, eltorzult korunkban is a család, az egyéniség, az áldozatvállalás és a szépség misztériumát tartotta a legfontosabb emberi értékeknek.”

„... feszültség, félelem, dráma és érdemi hiányérzet is kell ahhoz, hogy a hiteles, korszerű szépségélményekhez eljuthassunk. Montaigne is arra okít bennünket: „Aki meghalni tanítaná az embereket, az élni tanítaná őket”.

Szigyártó Gyöngyi

¹ Friedrich Wilhelm Joseph Schelling: A művészet filozófiája (A kéziratok hagyatékából) Akadémia Kiadó, Budapest 1991

² Fischer Ernő idézet a Sípos Endrével folytatott beszélgetésből

³ Leon Battista Alberti: Trattato della pittura III. fejezet, 1463, Firenze

⁴ A teljes szöveg megtalálható, letölthető formátumban a www.fischererno.hu honlapon Fischer Ernő életműve részben a Kiadványok menüben.